

УДК 261.8

І. О. Лук'ячук,*доктор місіології (Ph. D.) Вища духовна семінарія Пресвятого Серця Ісуса, філія Люблінського Католицького Університету Івана Павла II*

ГРУПА З ДОМБУ: АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКУМЕНІЧНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Дослідження присвячене вивченню відомої богословської групи з Домбу, яка виробила новий метод в екуменічному богослов'ї і запровадила його в життя. В статті описується засновник групи та чинники, які спонукали його до цього. Доволі детально окреслюється життєдіяльність самої групи та визначаються принципи нової моделі діалогу, що була прийнята за першооснову для багатьох церков, як один із дієвих засобів для відновлення єдності.

Ключові слова: група з Домбу, духовність, молитва за єдність, діалог, екуменізм.

ГРУППА С ДОМБА: АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ЭКУМЕНИЧЕСКОЙ МЕТОДОЛОГИИ

Исследование посвящено изучению известной богословской группы из Домба, которая выработала новый метод в экуменическом богословии и ввела его в жизнь. В статье описывается основатель группы и факторы, которые побудили его к этому. Довольно подробно изображается жизнедеятельность самой группы, и определяются принципы новой модели диалога принятой за первооснову для многих церквей, как одно из эффективных средств для восстановления единства.

Ключевые слова: группа с Домба, духовность, молитва за единство, диалог, экуменизм.

DOMBES GROUP: ASPECTS OF DEVELOPMENT OF EKUMENICH METHODOLOGY

This study examines a well-known theological Dombes group, which developed a new method in ecumenical theology and put it into practice. The article describes the group's founder and the factors that encouraged him to create it. Demonstrating, in some detail, the live and work of the group, the essay defines the principles of the new model of dialogue adopted by group for many churches as one of the effective means to restore unity.

Keywords: Dombes group, spirituality, prayer for unity, dialogue, ecumenism.

Для всіх тих, хто переймається питанням відновлення видимої єдності між церквами та пошуком їх духовної спорідненості, історія виникнення екуменічної групи з Домбу не може залишитися поза увагою. Незважаючи на свій неофіційний статус вона спромоглася не лише завоювати авторитет, а й вплинути на хід розвитку екуменічного руху. Вже доволі багато існує зарубіжної наукової літератури, в якій описується зародження та формування цієї унікальної богословської спільноти. Тому ми вирішили зосередити нашу увагу лише на започаткуванню нею унікального екуменічного методу діалогу, що поєднує в собі принципи духовного життя з діалектичним богослов'ям. Такий метод відкриває церквам перспективу як глибшого взаємного пізнання, так і більш критичного самооцінювання, що безумовно ставить усіх їх членів на шлях навернення до єдиного Господа. І звичайно, щоби наші роздуми про цю невичерпну тему не були безкінечними, ми вирішили окреслити їх в межах від часу зародження групи, до моменту коли екуменічний рух набув повноцінного визнання Католицькою Церквою.

Отець Пол Кутюр'є

Один із найяскравіших прикладів уособлення, того як можна скерувати екуменічний шлях церкви, щоби він мав не лише діалектичний характер, а й став екзистенційною реалією, що провадить до окреслення можливих форм одиничності християн, являє собою постать Пола Кутюр'є (Paul Couturier).

Народився 29 липня 1881 р. в сім'ї середнього класу, у французькому місті Ліон. Отримавши глибоку релігійну освіту, в 1906 р. був рукопокладеним в священники і займався вчителюванням викладаючи природничі науки у школі [12, с. 19–21].

У 1920 р. отець Кутюр'є познайомився з Віктором Карліаном (M. Victor Carlhian), мирянином, представником тогочасної інтелектуальної еліти в Ліоні, який протягом наступних вісімнадцяти років розділяв з отцем свої пророцькі погляди та спрямовував його в світ новочасних мислителів [8, с. 38–39].

В ті самі 20-ті роки П. Кутюр'є вперше зустрівся з представниками православного християнства, які мігрували з Росії і знаходилися в складному соціальному становищі. Так, через надання харитативної допомоги і підтримки цим біженцям отець вперше отримав досвід міжконфесійного зближення і усвідомлення трагедії розколу.

Але, напевно, найбільший переворот в житті отця відбувся у 1932 р. під час його подорожі до бенедиктинського абатства в Аме-сюр-Мез (Amau-sur-Meuse) де він познайомився з текстами кардинала

Дезіре Феліс'єн Франсуа Жозеф Мерс'єра (Desiré-Félicien-François-Joseph Mercier) і абата Ламбера Бодуена (Lambert Beauduin), ветеранів Англікано-Католицьких «Мехеленських бесід» (*Les conversations de Malines*), що відбулися у 1921–1926 рр. Винятковістю цього бельгійського монастиря була як сам раз його спрямованість до пошуку примирення між церквами, особливо між Східною і Західною. З цього приводу в монастирі утримувалось дві каплиці, одна для латинського обряду, інша ж для візантійського. Це справило неймовірно глибоке враження на отця Кутюр'є. Він зрозумів, що примирення перед усім потрібно шукати в серцях людей, а отже на духовному рівні [1, с. 7].

Натхнений новими переживаннями і підкріплений нестримною жагою долучитися до розбудови еклезіальної єдності, вже на початку наступного року П. Кутюр'є поступово впроваджує тиждень молитов за єдність християн [17, с. 65], засновані Полом Вотсоном (Paul Wattson) у 1908 р. Наміри цих молитов були підібрані, перед усім, з розрахунку на зближення з православ'ям. Але щирість запалу отця розгорнути активну екуменічну діяльність у своєму краю наштовхнулася вже на досить застаріле сприйняття представниками східних церков такого роду спільних зустрічей як певна форма прозелітизму:

«Превелебний Отець,

У відповідь на Ваш лист від 16 листопада п. р. про Октаву молитов за єдність Церков поспішаю із задоволенням повідомити Вас, що я охоче приєднуюсь до цієї Октави молитов відповідно до духу Святої православної Церкви, себто здійснюючи благання за єдність Святих Божественних Церков, завжди при збереженні повноти їх гідності і прав, з духом властивим православ'ю, як і з взаємною незалежністю, свободою і рівністю братського апостольства, [...]» [9, с. 690].

Ця відповідь на запрошення влитися в єдиний хор волання до Господа була досить очевидною, оскільки інтенції цих молитов передбачали повернення усіх християн в лоно Католицької Церкви, і їх підпорядкування Папі Римському. Усвідомлюючи безвихідь такої ситуації, в 1935 р. П. Кутюр'є публікує статтю під назвою «Психологія Октави молитов з 18 по 25 січня» (*Psychologie de l'octave de prières du 18 au 25 janvier*), де піддає ревізії вже існуючий тиждень молитов. У цьому тексті отець стверджує, що відправним пунктом християнської молитви за єдність повинно бути щире визнання гріхів, які призвели до розділення християн і власної неспроможності виправити спотворення лише людськими зусиллями. Таке смирення, що супроводжується щирим каяттям, є необхідною передумовою для адекватного читання та сприйняття історії християнства, відповідальність за яку лежить на

всіх. Звідси повстає другий елемент: прийняття участі у молитві всіма християнами, тому що це стає вираженням всього Божого народу, який об'єднується з волею Христа (Ів 17, 21). Тільки прийнявши таку внутрішню поставу, під час молитви змінюються, відкриваються серця і розуми людей на прийняття дару єдності [7, с. 684–703]:

«1. *Confiteor* тривалий в смиренні, молитві і каятті: незалежні але конвергентні;

2. Необхідність в екуменічності такої конвергенції;

3. Інтегральне зберігання радикальних взаємозалежностей християнських теологій попри цю необхідну екуменічність» [7, с. 700].

Цей метод, впроваджений Кутюр'є, скеровує до духовної емуляції, «йдеться отже про те, аби усі християни увійшли в братське і святе змагання в смиренній і розкаюваній молитві, в поглиблення внутрішнього життя» [5, с. 88]. Духовна емуляція – це вираз, який означає постійне оновлення, що невпинно веде до освячення. Оновлення життя будь-якої спільноти є прямо залежним від духовного відродження кожного з її членів, що генерує все більш зростаючу кількість бажаючих долучитися до святості, а, отже, і до єдності між собою в Богові. Тому для отця елементи духовності являються нерозривними з практичним виміром екуменічної реалізації.

Група з Домбу

П. Кутюр'є чудово усвідомлював, що лише однієї молитви за єдність цілком не достатньо, оскільки відновлення видимої єдності вимагає тривалої і терпеливої роботи богословського діалогу. Натхненний прикладом «Мехеленських бесід», отець намагається організувати аналогічні зустрічі між католиками та протестантами. З цією метою в 1936 р. він почав встановлювати особисті контакти з протестантськими пасторами Ліону, надіславши їм копії свого тексту «*Psychologie de l'octave de prières du 18 au 25 janvier*». Після цих міні контактів вдалося організувати низку зустрічей з протестантськими пасторами з Франції, Швейцарії, Німеччини, аби заохотити їх взяти участь у молитві за єдність. Для Кутюр'є було важливо усунути історичні упередження які церкви Реформації мали по відношенню до Католицької церкви, особливо у Франції.

У наступному році, завдяки листуванню з пастирем Бертольдом Цвіцкі (Berthold Zwicky), членом екуменічної спільноти св. Івана, який висловив свою жалобу з приводу католицької відсутності в екуменічних ініціативах, отець Кутюр'є делегував свого приятеля, настоятеля з Ліону, Лорана Реміл'є (Laurent Rémillieux) зустрітися з Річардом Бамліном (Richard Bäumlín) пастирем з Ерленбаху, засно-

вником тієї самої спільноти. Ця зустріч безумовно дала свої плоди, оскільки вже на Великдень, підкріплений необхідними єпископськими дозволами, отець Ремілі'є вперше приймає участь у реколекціях цього братства, звідки відіслав листівку сповнену ентузіазмом своєму другу Кутюр'є. Це спровокувало безповоротні наслідки, що ввійшли назавжди в історію екуменічного руху [4, с. 35–36].

Вже влітку цього самого року була зорганізована перша зустріч в трапїському монастирі Нотр-Дам-де-Домб (Notre Dame des Dombes), між трьома швейцарськими пастирями і чотирма католиками, троє з яких були священиками. Через рік ця маленька *équipe* з деякими змінами зустрілась в Ерленбасі, а в 1939 р. знову в Домбі. Згідно задуму Кутюр'є, ці зустрічі повинні були розгортатись в молитві і роздумах над розбіжностями заради подолання бар'єру взаємного несприйняття і навіть відчуження. Зібрання проходили в дусі братерського ставлення один до одного. В цьому їм сприяла духовна частина спіткань, яка розпочинала їх робочий день зі «спільної», наскільки це лише було можливо, літургії, а на протязі дня замість Годин читали псалми, адже в ту пору ще не існувало спільної молитовної літератури. Інколи читали повечірню на латині з римського брєвіарію. Аналогічно католицька сторона «асистувала» молитвам і літургії провадженій протестантськими пастирями. Таким чином, кожен з членів групи міг увійти в духовне життя свого відокремленого співбрата, щоб краще розпізнати його і возз'єднатися з ним у дусі. Оскільки це були лише початки, то програма формувалась з розбіжних тем і без загального плану. Кожен член викладав те, що мав підготоване [10, с. 8–11]. Така не сфокусована різноманітність мови, культури, та духовної-богословської спадщини зробили незадовільним діалог для учасників обох сторін. І хоч в духовній площині між членами панувала атмосфера гармонії, все-таки центр тяжіння в діалозі змістився до екуменізму доктринального, де поширювалась певна взаємна розгубленість. Це спонукало П. Кутюр'є після четвертої зустрічі в Ерленбасі, в 1942 р., зосередитись на формуванні «другої групи», яка б складалася у своїй більшості з франкофонів, аби спростити пошук спільного порозуміння. Тим не менш, незважаючи на не зовсім очікуваний результат, отриманий від різноманітності піднятих тематик для обговорення на перших з'їздах, новий досвід продемонстрував, що богослови з Домбу тільки почали ліквідувати бачення повні упереджень аби зрозуміти один одного так, як інший сприймає сам себе [4, с. 36–39].

З 1942 р. для групи розпочалися вкрай непрості часи: з одного боку війна, яка безпосередньо торкалася усіх в Європі, а з другого

підозріле ставлення Римської курії до нового богословського підходу в екуменічному русі [16]. Тим не менш на запрошення сформувати «другу групу» відгукнувся доволі широкий загал як академічної професури так і звичайного кліру, котрий шукав можливостей втілити в життя нові моделі екуменізму. Але на практиці виявилось неможливим провадити дві групи паралельно, як і їх злиття воедино, оскільки німецькомовна частина не встигала за ритмом франкомовної. Так утворилась нова, «друга група» яка розпочала свій шлях формування і самоствердження на екуменічному шляху [10, с. 12].

Нова серія зібрань розпочинається в Домбі в 1942 р. і була присвячена студіям Послання до Ефесян. В наступному році повстає ідея сформувати «третю» гілку групи, яка б мала пасторальний характер, але ця ініціатива так і залишилась на рівні ідеї [10, с. 13].

В 1944 р. П. Кутюр'є, разом з двома сподвижниками групи заарештовує гестапо за підозрою у співробітництві із ворогами режиму, але через декілька місяців випускає. З огляду на такі несприятливі обставини зібрання групи відкладаються до кращих часів. І тільки через два роки група нарешті поновлює свою роботу і на цей раз вже без жодного переривання [4, с. 43–44]:

Рік	Місце	Тема
1946	Presinge	Традиція
1947	Dombes	Церква
1948	Grandchamp	Пророцтво; Марія
1949	Dombes	Пасторальна теологія таїнств
1950	Presinge	Таїнства
1951	Dombes	Церква і держава
1952	Dombes	Заслуга; Останні речі; Заступництво святих
1953	Taizé	Рік смерті П. Кутюр'є. Група проводить реколекції на тему Господньої молитви
1954	Presinge	Христос
1955	Dombes	Дух Святий

На період цих сесій був ще відсутній чітко окреслений загальний план роботи: увага на еклезіологію зумовлює обрання тем, але цей вибір із року в рік народжується з необхідності виявленої під час проходження попередньої програми, через що суб'єкти пов'язані певною внутрішньою логікою [10, с. 14]. В групі продовжує домінувати порівняльний богословський метод. Члени відмовилися від апологетичного і полемічного підходу, вони почали досліджувати богословські

традиції один одного, щоб відрізнити ті непорозуміння і викривлення реальної думки, що маються на увазі у визначенні цінностей і сенсу, виражених у кожній з конфесій [4, с. 54–57]. Отже, дискусії, як і раніше проводяться в парний спосіб, тобто предмет обговорення розглядається два рази для того, аби краще збагнути концепції один одного. Висновки не набували широкого публічного розповсюдження.

Що ж стосується духовного виміру цих зібрань, то тут вимоги отця Кутюр'є були незмінними: «молитва повинна проникнути у всі обміни думками, або навіть зупинити кілька разів, щоб зайняти їх місце, і дозволити – після цього внутрішнього плавання – знову почати бачити більш ясніше» [14, с. 45–46].

Інший аспект духовного життя групи, що не менш турбував отця, як і загалом всіх інших учасників, було *communicatio in sacris* (або євхаристійна гостинність) під час спільних літургій. В середині 40-х отець звернувся до єпископа Фрібургу з проханням у наданні дозволу для споживання євхаристії консакрованої братами протестантами. І хоч мова не йшла про повне сакраментальне визнання, а лише про можливість повноцінно асистувати під час меси, монсеньйор Шар'єр (*Charrière*) такого дозволу не надав [4, с. 47]. Тому питання довелося відкласти до кращих часів.

В 1956 р. відбулася визначна подія в діяльності групи: після завершення обговорення чергової теми було запропоновано редагувати тези опрацьовані під час засідань. Не йшлося про видавництво для широкого загалу, а лише для розповсюдження в теологічних колах заради збудження екуменічного зацікавлення посеред них. Ці заключні теорії не являють собою закриття назавжди якоїсь теми, але демонструють наявність погодження з певних положень доктрини, що розглядалась. Вони також мали слугувати за пам'ятку для самих членів групи, кількість яких із року в рік зростала, щоб за допомогою певних орієнтирів розташованих в текстах, запобігати ходженню по колу, яке б ставило під сумнів вже вирішені проблеми [2, с. 3].

Тематики, які розглядались в цих роках були наступними [13]:

Рік	Тема
1956	Статус первородного гріха
1958	Церква: Тіло Христове
1959	Пастирська влада в Церкві
1960	Апостоличність Церкви
1961	Священство і служіння Церкви
1962	Священицька дія Христа в священицькій діяльності Церкви

За цей період метод діалогу в групі розвивається від порівняльного підходу до пошуку спільних тем і консенсусу в думці. Увагою в дослідженнях групи більше не користується традиція кожного з членів, але конвергентне розуміння особи Христа та його дія в церкві. Один із послідовників отця Кутюр'є, Моріс Вілян (Maurice Villain), описує цей етап діалогу як неминучий перехід від духовного богослов'я до діалектичного богослов'я екуменічної придатності [10, с. 15]. У своєму творі «Вступ до екуменізму» (Introduction à l'oecuménisme) [11] він окреслює нові принципи герменевтичного підходу в екуменічному діалозі, що зародилися в лоні групи:

Зберегти в будь-який спосіб все те, що є дійсним в положенні протестантів: визнання елементів дійсності у відмінних думках та традиціях дає можливість більш повноцінно розпізнати послідовність об'явлених істин.

Намагатися викласти нашу доктрину в конструктивний спосіб, а не як протилежність: сприйняття дійсних елементів у відмінностях, як еквівалентних, дозволяє набувати багатогранної форми вираження християнської віри.

Продовжувати разом роботу синтезу: співпраця у пошуку істини відкриває нові перспективи для доктринального розвитку і оновлення церкви.

Інший член групи, пастир Жан Боск (Jean Bosc), в короткому есе «Що є екуменізмом для нас?» (Qu'est-ce que pour nous oecuménisme?) [3, с. 18–26] в загальному погоджується з точкою зору М. Віляна і пропонує власне бачення трьох необхідних передумов для розгортання групою екуменічної теології:

З самого початку екуменізм складався для нас, і складається, з усвідомлення протиріччя, з яким нам неможливо не зіштовхнутися грудьми, тому що вже є перевершеним: оскільки Христос є єдиним Господом, розкол його єдиного тіла являється контроверзою, позаяк він навіки залишається одним Господом, то поділ його тіла вже є подоланим.

Екуменізм є відкриттям для нас, і богословською відповідальністю: відмінність між субстанцією істини та способом її історичного висвітлення спонукає до пошуку спільної мови, заради виходу зі стереотипів наших концепцій.

Екуменізм є послухом для нас, і завданням еклезіальних розмірів: все те що стосується питання екуменізму не може бути для нас стороннім, бо кожен з нас є членом церкви, а отже мусить докласти зусиль заради його вирішення.

Виходячи з таких положень, згідно бачення членів групи, екуменічний діалог може розвиватися у взаємоприйнятному руслі для всіх конфесій.

В 1963 р. група не видала жодної публікації, оскільки її звиклий цикл функціонування був перерваний скликанням II Ватиканського собору, і деякі члени мусили призупинити свою роботу в групі, щоб долучитися до підготовки сесій собору, а сама група хотіла зосередитись на пройдених тематиках, аби ще більше сконсолідуватися і закріпити попередні досягнення. Так само безтезисним видався і наступний рік. Причиною слугувало необхідність в підготовці до розширення еклезіальної тематики, яка б охоплювала вчення про Святого Духа. Це дало свій результат який вилився у вигляді документу під назвою «Доктрина про Святого Духа», 1965 р. [4, с. 94].

Незнаючи початків зародження екуменічної групи з Домбу, напевно було б важко собі уявити, що організація такої феноменальної спільноти могла вдатися ординарному католицькому священику. Його бачення молитви, в якості ключового рішення богословських питань, глибоко викарбувалась на матриці групи. Її досвід засвідчив, що діалог не є статичним поняттям для філософської або богословської дискусії, але це також реальна практика відносин, яка буде єдністю.

Досягнення, які були зроблені на цьому шляху формування групи демонструють набуття нею ефективного методу діалогу, який виправдовує себе на прикладах з досягнутих консенсусів, а її герменевтичні принципи були високо оцінені під час проведення II Ватиканського собору і закріплені в Декреті про екуменізм, *Unitatis Redintegratio* [15].

В часи II Світової війни П. Кутюр'є написав свій екуменічний заповіт «*Prière et unité chrétienne: Testament œcuménique*», заключні слова котрого звучать так: «Якби ми мали дослідити кожна перешкоду, яка повинна бути подолана так, аби прогрес на шляху до християнської єдності міг би бути зроблений, ми завжди повинні повертатися до одного і того самого висновку: проблема християнської єдності є для всіх проблемою орієнтації внутрішнього життя, і якщо воно не зорієнтоване, хоча б в глибині серця, на християнську єдність, то як християни можуть піднімати це актуальне питання? Якщо лише це не відбувається через захоплення, навіть катуючи християнське сумління, то яка надія є для його вирішення?» [6, с. 351].

Список використаних джерел:

1. Allchin A. M. *The Abbe Paul Couturier. Apostle of Christian Unity* / Arthur M. Allchin ; [пер. з англ. авт.]. – Westminster : The Faith Press, 1960.
2. Beaupère R. *Il metodo del gruppo di Dombes e il documento su Maria / René Beaupère* ; [пер. з італ. авт.]. – Lezione al corso S.A.E. di Milano. – 19 ottobre 1998.
3. Bosc J. *Qu'est-ce que pour nous oecuménisme?* / Jean Bosc ; [пер. з фр. авт.] // *Verbum Caro* 70, 1964. – С. 18–26.
4. Clifford C. E. *The Groupe des Dombes. A Dialogue of Conversation* / Catherine E. Clifford ; [пер. з англ. авт.]. – New York : Peter Lang, 2005.
5. Couturier P. *Ecumenismo Spirituale. Gli scritti di Paul Couturier* / Paul Couturier ; [пер. з італ. авт.]. – Alba : Paoline, 1965.
6. Couturier P. *Prayer and Christian Unity. Ecumenical Testament* / Paul Couturier ; [пер. з англ. авт.] // Curtis G. *Paul Couturier and Unity in Christ* / G. Curtis. – London : SCM Press, 1964. – С. 329–351.
7. Couturier P. *Psychologie de l'octave de prières du 18 au 25 janvier* / Paul Couturier ; [пер. з фр. авт.] // *Revue apologétique* 31, LXI, 1935. – С. 684–703.
8. Curtis G. *Paul Couturier and Unity in Christ* / G. Curtis ; [пер. з англ. авт.]. – London : SCM Press, 1964.
9. Métropole Eulogios, Archevêque des Eglises Orthodoxes Russes en Europe, [пер. з фр. авт.] // *Revue apologétique* 31, LXI, 1935.
10. Villain M. *Histoire du groupe interconfessionnel des Dombes* / Maurice Villain ; [пер. з фр. авт.] // *Verbum Caro* 70, 1964. – С. 4–17.
11. Villain M. *Introduction à l'oecuménisme* / Maurice Villain ; [пер. з фр. авт.]. – Tournai : Casterman, 1958.
12. Villain M. *L'abbé Paul Couturier, apôtre de l'unité chrétienne* / Maurice Villain ; [пер. з фр. авт.]. – [2-е вид.]. – Tournai : Casterman, 1957. – С. 19–21. – (Église Vivante).
13. З 1960 по 1971 рік група чергувала свої зустрічі між Тезе і Домбом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.groupedesdombes.org>
14. Звернення П. Кутюр'є до учасників групи / 20 серпня, 1942 ; [пер. з фр. авт.] // Clifford C. E. *The Groupe des Dombes. A Dialogue of Conversation* / Catherine E. Clifford. – New York : Peter Lang, 2005. – С. 45–46.
15. II Ватиканський Собор, Декрет про екуменізм *Unitatis Redintegratio* / 21 листопада 1964.
16. Першого разу був проведений лише Трідіум для повернення до єдності з 20–22 січня ; [пер. з англ. авт.] // Curtis G. *Paul Couturier and Unity in Christ* / G. Curtis ; [пер. з англ. авт.]. – London : SCM Press, 1964.
17. Пій XII. *Енцикліка Mystici Corporis Christi* / 29 червня 1943.